I.

Skansens runstenar.

Den runsten, som på Skansen med ens tilldrager sig den besökandes uppmärksamhet, både genom sin upphöjda plats på kullen midt för lappkåtan och genom sin egen ansenliga storlek, är förd till Skansen från *Norslunda*, Norrsunda socken, Erlinghundra härad, Uppland.[1] (Bild 1.) Han har förut legat vid denna bys södra uthus och fördes till Skansen den 26 januari 1897. Äldre redogörelser för inskriften äro: Bautil (B.) 190, Liljegrens Run-Urkunder (L.) 540, Dybeck, Sverikes runurkunder (D.) II, 211 och Upplands fornminnesförenings tidskrift (U. F.) II, s. 18.

Inskriften på den ståtliga minnesstenen är emellertid rätt mycket skadad och måste fullständigas ur äldre teckningar, af hvilka B. 190, från 1600-talet, är den älsta och lämnar den värdefullaste hjälpen. Af dessa teckningar, bekräftade eller rättade af hvad som finnes i behåll af ristningen, framgår med säkerhet följande inskrift:

a. Inskriftens hufvuddel från upptill till höger nedåt och rundt stenens kanter:

ᚦᛁᚿᛏ · ᛦᚿᚱᛒᛁᚴᛦᚱ ᛁ ᛏᚿᛦ · ᚿᛏ[ᛁᚴ]ᛒᚱᛁᚦᚱ ᛁ ᛏᚿᛦ · ᛋ[ᛁᛦ-
ᛒᛏᛋᛏᚱ] ᚿᛁᛏᚿ · [ᚱᛏᛁᚿᛏ · ᛋᛏᛁᚴ ·] ᚦᛁᚴᛒᛏᛁ[ᛏᚴ·] ᛏᚿᚿᛏᛏᛁ[ᚴ·]
ᛦᚿᛏ[ᛏᚱ] ᚿᚿ[ᚴ]ᛋ [·] ᛏᛁ · ᚿᚱ[ᛦ]ᛏ

[1] Nr 82,598 i Nordiska museet.

þaun • kulfinkr ᛁ auk • st[in]friþr ᛁ auk • s[ikfastr] litu • [raisa • stin •] þinofti[R•] austni[n•] kun[ar] su[n]s [•] ati • ur[k]a

b. Inskriftens slut på stycket mellan korset och slingkanten nedtill: ᚴᚢᚦ ᚼᛁᛚᛒᛁ [ᚼ]ᚨᚾ[ᚴᛁᛚᚢ] **kuþ hialbi [h]on [silu]**

Mellan korset och vänstra sidans slinga finnes ristadt: A. Þ. Þ S, uppenbarligen en åverkan i nyare tid.

Inskriftens runor hafva här på öfligt sätt omskrifvits med bokstäfver, och klammer stå omkring runor och bokstäfverna för runor, af hvilka inga eller ringa spår finnas.

Inskriftens öfversättning måste antagas vara följande: »Kylving och Stenfrid och Sigfast läto resa denna sten efter Östen, Gunnars son, som egde Harg. Gud hjälpe hans själ!» Ordet **þaun**, nom. plur. neutr. af dem. pron., angifver, att Kylving och Stenfrid äro man och kvinna, men upplyser ingen ting för öfrigt om deras inbördes förhållande, huru vida de äro man och hustru eller bror och syster o. s. v. Att de äro man och hustru, torde dock vara sannolikast.

Fullt säkert är det dock icke, att inskriftens första namn skall uttalas Kylving. De olika möjligheterna att uppfatta detta namn utredas på följande sätt af M. Lundgren, Om fornsvenska personnamn på *-ing* och *-ung*, Stockholm 1886, s. 7: »Ett par runstungna namn kunna läsas på olika sätt. Det ena är **kulfinkr** Lilj. 540, 556, **kulfikr** Lilj. 488. I Uppl. Fornm. tidskr. VI, 26 förklaras det såsom Kolving. Ett personnamn Kolve, hvaraf ett sådant (möjligen ock Kölving, Kylving) kan vara bildadt, synes ingå i ortnamnet Kolvathorp, nu Kolfvarp Sm., S. R. P. n. 740; Kolve kunde vara en förkortning af ett Kolvast (Kolfast; jfr, med afseende på *v*, Holuastus S. D. III, 88; Kætilvastus III, 86), som jag visserligen ej kan uppvisa, men som det ingalunda är djärft att antaga, då i fsv. förekomma namnen Kulben (i ortnamnet Kulbeensteen Ög., S. D. IV, 234), Colstanus S. D. V, 117, Kole (Coli S. D. I, 74); jfr isl. Kolbjörn, Kolfinna, Kolgrímr m. m., fda. Colswein. Man kunde ock läsa Gylving och sammanställa antingen Gylfe, namnet på den bekante mytiske sveakonungen, eller ock det fsv. Golvo (latin.) S. D. II, 24 (för Godholf?) samt det i ortnamnen Golvastom S. R. P. n. 1170, Golffvasæter n. 2980 m. fl. ingående Golve. — Det andra är

1. Runsten

från Norslunda, Norrsunda socken, Erlinghundra härad, i Uppland.

$^{1}/_{24}$ af nat. storl.

kufinkR Lilj. 914. Man kan läsa Gyving och jämföra Guve (**kufi** Lilj. 903 m. m.; Guve S. D. III, 99), antagligen en förkortning af Gudhvast eller liknande namn. Möjligen bör man dock med anslutning till ortnamnet Kyvinge S. D. V, 309 fatta det som Kyving, en form, som jag ej kan förklara.» Till af Lundgren angifna möjligheter torde ytterligare kunna läggas den, att Kylving ursprungligen kunnat vara ett öknamn 'den, som har svårt att finna orden vid sitt tal' till isl. *kylfa* 'famla efter ord, stamma', och vidare, att de två namnen, som skilja sig blott genom när- och frånvaro af *l*, kunna tänkas vara ett och samma, då motstycken till ett sådant förhållande finnas. Af denna utredning framgår, att man icke säkert kan afgöra, om namnet skall läsas Kylving eller Gylving.

Ristningarna **kulflnkr** L. 540 Norslunda, L. 556 Bromstad, Onsala socken, ej fullt 3/4 mil fogelvägen från Norslunda, och **kulfikR** L. 488 Kimstad, Skånela socken, något öfver 1/2 mil därifrån, afse sannolikt samma person, då afståndet är så obetydligt och namnet sällsynt. I hvilket förhållande han nämnes vid Kimstad, kan ej utrönas af den fragmentariska inskriften; Norslunda-stenen har han rest i förening med en kvinna, antagligen hans hustru, och vid Bromstad har han jämte sin moder **kilauk,** *Gillög*, rest sten öfver sin fader **nisbiarn,** Näsbjörn. Då en annan inskrift vid Bromstad L. 557, förtäljer, att »Ulf och Härbjörn och Näsbjörn och Hämming läto resa stenen efter sin fader Borgulf», och ett par i närheten af Norslunda vid Husby L. 531, att »Tore och Roda (**hruþa**) läto resa denna sten efter Borgulf, sin fader», och L. 541, att »Borgulf och Gudlög de reste denna sten efter Torbiörn, sin gode son», synes det, som om Kylvings släkt redan i föregående led varit bofast i Norslunda eller dess närhet.

Uti inskriften finnes för öfrigt ingen ting, som beredt svårighet vid tydningen, annat än **ur[k]a**, som öfversatts med Harg. B. 190 läser detta ord **uaia;** U. F. II, s. 18 meddelar, att studenten C. M. Bolm läst **nursa,** namnet på en gammal gård Norsa, hvilken nu utgör en del af kungsgården Rosersberg. Framför **u** finnes emellertid intet **n,** runan efter **u** är **r,** icke **a,** och den därpå följande med säkerhet intet **s,** hvarför både Bautils och Bolms läsning måste förkastas.

Med säkerhet kan man läsa **uria**, med den tredje runan som en staf utan kännestreck, och det vore intet vågadt antagande, att kännestrecket till **k** kunnat blifva utplånadt, och att **uria** en gång varit **urka**. En ytterligare undersökning af runan i fråga, företagen med hänsyn till möjligheten att läsa runan som **k**, lät mig upptäcka en fåra, utgående från runans staf 2,5 cm. nedifrån, som kunnat vara kännestreck till runan **k**, men i och för sig icke kunnat gifva anledning att antaga ett dylikt kännestreck. Man må därvid jämföra, hur svagt kännestrecket till **k** är i ordet **kuþ**, där det dock fullt säkert funnits.

Att ett väntadt begynnande *h* saknas i runinskrifter, är ej ovanligt, t. ex. L. 38 **hulmi**, L. 502 **ulmi**; saknaden af **h** lägger altså intet hinder i vägen för att tolka **ur[k]a** som Harg. Men äfven i ett par andra afseenden motsvaras icke det nuvarande namnet Harg direkt af runinskriftens form, hvilken dels är ack. plur., dels har u-omljud, en öfvergång af den ursprungliga vokalen *a* till *o*, hvilken man väntar efter isl. *hǫrgr*, fht. *haruc*. Både plur. och u-omljud visa ett par exempel på detta ord, upptagna i Söderwall, Ordbok öfver svenska medeltidsspråket: *gøtæ de horghum* S. D. 2: 8 (1286 Smål.) och *petro de horghum* S. D. 3: 643 (1324, Hårga i Helsingl.), s. 644 öfversatt: *Pædher i horghum*. Uti SD fr. 1401, II, 246 (1410) skrifves detta Hårga *i Hargom*, men det moderna Hårga synes härröra från formen med u-omljud, som äfven annorstädes synes lefva kvar i detta namn. På en form med u-omljud tyder nämligen Örja, en församling i Skåne, och i Vikingstads socken i Östergötland finnes Horg icke långt från ett af de talrika Harg. Då runinskriften ristades, måste ortnamnet i fråga hafva uttalats med u-omljud **Horgar*, hvilken namnform sedermera aflösts af Harg.

Att läsningen **ur[k]a** och tolkningen Harg äro afgjordt riktiga, framgår med bestämdhet af tvänne runinskrifter vid Harg, Skånela socken, Seminghundra härad, skilda från Norslunda genom sjön Fysingen, L. 434, 439, af Liljegren med orätt hänförda till Harg i Hammarby socken. L. 434 lyder: **kunar • sun • farulfs litu uk • hulmtis • kerþu × mierki • eftir þorþ • sun • sin • in • ubiR • risti,** »Gunnar, Farulfs son, och Holmdis gjorde minnesmärket efter

2. Runsten

från Hägerstalund, Spånga socken, Sollentuna härad, i Uppland.
$^{1}/_{18}$ af nat. storl.

Tord, sin son, men Ybbe ristade», och L. 439: **kunar ı sun ı farulfs ı lit kiara ı mirki ı fr sial ı iufurfast ı stiubu ı sin ı totur hulmtis,** »Gunnar, Farulfs son, lät göra minnesmärket för sin styfdotter Jufvurfasts själ, dotter till Holmdis.» Då Norslundastenen säger, att Gunnar eller dennes son Östen — hvilkendera kan ej afgöras — egde ett ställe, hvars namn högst sannolikt är att läsa och tolka som Harg, och dessa båda inskrifter af Gunnar, Farulfs son, finnas vid ett Harg, beläget helt nära, kan man svårligen betvifla, att Gunnar är samma person i alla tre inskrifterna. Har läsningen **ur[k]a** och dess tolkning som Harg förut varit synnerligen sannolik, så blifva de genom dessa inskrifter fullkomligt säkra.

Norslunda-stenen visar genom bruket af **o** för nasaleradt a-ljud en äldre skrifsed än inskrifterna vid Harg, som bruka **o** för att beteckna o-ljud. För att dess inskrift skall kunna vara äldre, måste man antaga, att Gunnar ännu lefde och egde Harg, då inskriften ristades, och att relativet altså har Gunnar och icke Östen till korrelat. Däraf följer i alla fall, att afståndet i tid ej kan vara stort mellan ristningar med **o** i bet. a-ljud och i bet. o-ljud. Skulle åter relativet afse Östen, och Gunnar altså vara död, vore de båda grupperna ristningar delvis rent af samtida. Jfr nedan.

I närheten af Norslunda-stenen stå tvänne runstenar ej långt från hvar andra invid Gustaf Vasas väg. Den af dessa, som man under vandringen från Skansens hufvudingång först påträffar, har blifvit funnen vid *Hägerstalund*, Spånga socken, Sollentuna härad, Uppland.[1] (Bild. 2.) Då detta ställe förr hetat **Hansta,** och en annan runsten finnes (B. 155, L. 2011, D. II, 37), som af ålder kallats Hanstastenen, och de båda inskrifterna visa beröringspunkter i afseende på innehållet, synes äfven denna runsten böra uppkallas efter Hansta.

Inskriften på Skansens Hansta-sten har icke förr varit offentliggjord. Hon lyder:

· ᛦᛁᚾᚱᚦᚾᚱ + ᚾᚢᛦ + ᛁᚼᚱᚢᚾᛏᚱ · ᚴᚾᛏᚾ × ᚱᛁᛁᛋᚾ · ᚦᛁᛋᚾ · ᛋᛏᛁᛁᚾᚾ · ᛁᛦᛏᛁᚱ · ᛋᚢᛋᛏᚢᚱ · ᛋᚢᚾᛁ · ᛋᛁᚾᚾ · ᛁᚱᚾᛦᚢᚾᚾᛏ : ᚾᚢᛦ ı ᛁᛦᚢᚾᚾᛏ ×

[1] Nr 82,426 i Nordiska museet.

• **kiarþar** + **auk** + **ioruntr** • **lata** × **reisa** • **þisa** • **stiina** • **eftir** • **sustur** • **suni** • **sina** • **irnmunt** : **auk** ı **ikiunt** × Inskriften innehåller tvänne uppenbara ristfel, **stiina** skall vara **staina, ikiunt** måste vara **ikimunt** och motsvara det vanliga namnet *Ingemund*, isl. *Ingimundr*, fsv. *Ingimunder;* någon fsv. motsvarighet till **ikiunt** är icke känd. Af inskriftens öfriga namn motsvaras **kiarþar** af det rätt vanliga fsv. *Gærdhar*, **ioruntr** är det namn Jorund, som bars redan af en konung af ynglingaätten och ej sällan förekommer i runinskrifter och äfven i senare fsv., latiniseradt *Jorundus* (1318), *Iurundus*. Äfven till **irnmunt** finnas latiniserade fsv. former *Ermundus* (1311), *Ærmundus* (1312 Uppl.), hvilka dock visa bortfall af det *n*, som runinskriftens form ännu eger kvar.

Öfversättningen af inskriften är därefter lätt: »Gärdar och Jorund låta resa dessa stenar efter sina systersöner Ärnmund och Ingemund.»

Om systerns namn upplyser den äldre Hansta-stenen, som enligt Dybeck, Sverikes runurkunder (D) II, 37 lyder: • **þisun** : **merki** ı **iru** ı **kar** ı **eftR** ı **suni** ı **ikur** ı **hon** (ı) **kam** ı **þeira** ı **at** (ı) **arfi** ı **in** (ı) **þeir** ı **brþr** ı **kamu** (ı) **hana** (ı) **at** ı **arfi** ı och utanför slingan: **kiaþar** (ı) **briþr** (ı) **þir** (ı) **to** (ı) **i** (ı) **kirikium** (ı), i öfversättning: »Dessa märken (runor) äro gjorda efter Ingas söner. Hon blef deras arftagerska, men bröderna blefvo hennes arftagare. Gärdar och hans broder de dogo i Grekland.» Antagligen är äfven denna sten rest af bröderna öfver systersönerna, och den utom slingan stående uppgiften om brödernas öde tillfogad efteråt. Inskriften inom slingan måste däremot vara ristad på en gång, sålunda efter Ingas död, hvarvid den egendomligheten kvarstår, att bröderna egnat stenarna blott åt sina systersöner och icke tillika åt sin senare än dessa aflidna syster Inga.

Det måste vara en annan Inga, som enligt den inskrift, hvilken hennes moder Gerlög låtit hugga vid Hillersjö på Svartsjölandet, gifte sig med Ragnfast i Snottstad, Markims socken, Seminghundra härad, förlorade först sin man, efter hvars död hon öfver honom rest L. 496, 497, 498 i Snottstad och L. 2010 i Vreta, och sedan deras son, hvilken hon ärfde, därpå gifte sig med Erik, sedan själf

3. Runsten

från Ölstad, Gryta socken, Hagunda härad, i Uppland.

$^{1}/_{16}$ af nat. storl.

dog och ärfdes af sin moder Gerlög. Båda grupperna af Ingastenar hafva det gemensamt, att de omnämna arfsföljden, hvilket runinskrifterna eljest icke göra.

Att runan **r** å Skansens Hansta-sten användes i **eftir** och å den äldre Hansta-stenen uti **iru, ikur, þeira, þeir, þir,** anses vitna om något yngre tid; den äldre skrifseden fordrar i dessa ord runan ᛏ, hvilken brukas i **eftR** å den äldre Hansta-stenen L. 2011. Att runan ᛏ **R** utbytes mot ᚱ **r,** måste antagas bero på, att uttalet icke mera åtskilde de ljud, som för en äldre tid tett sig som skilda och en gång måste hafva varit olika på grund af sitt olika ursprung. Ett annat tecken på jämförelsevis yngre tid är bruket af runan **o** i **hon, to** L. 2011, **ioruntr** å Skansens Hansta-sten, där en äldre tid fordrat runan **u;** runan **o** användes i äldre inskrifter för att beteckna ett a-ljud.

En äldre ståndpunkt intager i båda dessa afseenden den andra runstenen vid Gustaf Vasas väg — från *Ölstad,* Gryta socken, Hagunda härad, Uppland, B. 376, L. 70, D. I, 129, U. F. I, 1, 32.[1] (Bild 3.) Inskriften tillkännagifver sig vara ristad af Asmund, hvilken ristare som sitt verk betecknat ett tjugutal inskrifter i mellersta Uppland och i Gästrikland. Inskriften lyder:

ᛒᛁᚿᚱᚿ ᛁ ᛅᚢᚦᚢᛚᚠᚱ ᛁ ᛕᚢᚿᛅᚱ ᛁ ᚼᚢᛚᛗᛏᛁᛋ ᛁ ᛚᛁᛏᚢ ᛁ ᚱᛁᛏᛅ ᛁ ᛋᛏᛁᚿ ᛁ ᚦᛁᚿᛅ ᛁ ᛁᚠᛏᛁᛅ ᛁ ᚢᚢᚠ ᛁ ᛕᛁᚿᛚᚢᚼᚱᛅ ᛒᚢᛅᚿᛏᛅ ᛁ ᛁᚿ ᛅᛋᛏᚢᚿᛏᚱ ᚼᛁᚢ

binrn ᛁ auþulfr ᛁ kunor ᛁ hulmtis ᛁ litu rito stin þino ᛁ iftiR ᛁ ulf ᛁ kinlauhaR buanta ᛁ in osmuntr hiu.

Öfversättning: »Björn, Ödulf, Gunnar och Holmdis läto resa denna sten efter Ulf, Ginlögs make, men Asmund högg.» Det är orden **kunor, rito, þino, osmuntr,** som visa det äldre bruket af runan **o** såsom tecken för nasaleradt a-ljud såsom i franskan *an, en.* Att **R** brukas skildt från **r,** visar sig framför alt af **kinlauhaR** och intygas för öfrigt af Asmunds öfriga ristningar. Ordet **auþulfr** och liknande fall i Asmunds öfriga ristningar visa dock, att i ställ-

[1] Nr 82,516 i Nordiska museet.

ningen efter konsonant **R** blifvit **r**, hvilken iakttagelse utgör ett stöd för tidsbestämningen i förhållande till de inskrifter, som icke efter några eller blott efter vissa konsonanter uppvisa **r** för ursprungligt **R**.

Ölstad-stenens inskrift innehåller nästan blott mycket vanliga namn och kan därför icke med framgång sättas i samband med andra inskrifter. Namnen Gunnar och Holmdis finnas dock i förening på de runstenar L. 434 och 439 vid Harg, Skånela socken, Seminghundra härad, Uppland, som ofvan anförts vid behandlingen af Norslunda-stenen. Den förra af dessa, L. 434, är ristad af **ubiR** Ybbe, hvars namn förekommer i flere inskrifter än någon annan ristares. Denne ristare brukar icke mera runan **o** i betydelsen nasaleradt *a* som Asmund, utan i betydelsen o-ljud, och hans skrifsed kan må hända äfven annars sägas förete ett yngre tycke. Skulle emellertid den förmodan vara riktig, att Gunnar och Holmdis äro samma personer å Ölstadstenen, L. 70, som är ristad af Asmund, och å stenarna vid Harg, L. 434, 439, så kan skilnaden i ålder mellan Asmund och Ybbe icke vara betydlig. Holmdis hade för andra gången trädt i äktenskap med Gunnar, då den af Asmund ristade stenen restes, och makarna resa den af Ybbe ristade öfver en sin son. Må hända är det öfver Holmdis förste man, fadern till Jufvurfast, som Ybbe ristat L. 121 vid Norby, Bondkyrke socken, Ulleråkers härad, Uppland: **ali • uk • iufurfast • litu • kira • mirki • iftiR • iarl • faþur • sin • uk • at • kisl • uk • at • ikimunt • han • uaR • tribin • hustr • sun • iarls • ubiR • risti.** »Alle och Jufvurfast läto göra minnesmärket efter Jarl, sin fader, och efter Gisl och efter Ingemund — han blef dräpt österut — son till Jarl. Ybbe ristade.» Asmund och Ybbe synas då kunna hafva varit en äldre och en yngre samtida. Så skulle det ock blifva begripligt, att Norslunda-stenen kan tillämpa den äldre skrifseden med **o** som tecken för nasaleradt *a*, ehuru den synes ristad efter Gunnars död och sålunda är yngre än den af Ybbe ristade L. 434.

Fjärran från de andra runstenarna, på Skansens norra sida vid Samuel Klingenstiernas väg, står runstenen från *Linga*, Öfver-Järna

4. Runsten
från Linga, Öfver-Järna socken, Öknebo härad, i Södermanland.
Framsida.
$^{1}/_{13}$ af nat. storl.

socken, Öknebo härad, Södermanland, L. 813, hvilken är ristad både på framsidan, baksidan och toppen.[1] (Bild 4 och 5.) Toppen, som länge varit afslagen, är magasinerad. Teckningen i B. 688 återger blott baksidans ristning och afbildar endast det öfversta stycket af den nu uppstälda stenen, liggande på marken, men med toppen då ännu ej lösslagen. Stenens öfre och nedre hälft voro altså redan på 1600-talet skilda åt. R. Dybeck, Runa folio I, s. 42, meddelar en teckning af stenens framsida och topp, hvilken ännu visar ett stycke i behåll nedanför toppstyckets högra kant, som nu försvunnit, men ock visar, att åtskilligt bortslagits nedanför detta stycke.

Inskriften på Linga-stenen är af intresse, emedan den icke blott eger en inskrift med vanliga runor, utan äfven visar prof på bruket af binderunor och lönrunor. Framsidans slinga innehåller i vanliga runor inskriften:

: ᚨᛁᛚᚴᚢᚠᚱ : ᚱᛅᛁᛋᚦᛁ : ᛋᛏᛁᚾ : ᚦᛅᚾᛋᛁ : ᛅᛏ : ᚦᚢᚱᚠᛅᛋᛏ : ᛋᛅᚴ : ᛋᛁᚾ

: ailkufR : raisþi : stin : þansi : at : þurfast : mag : sin

»Hälgu(l)f reste denna sten efter Torfast, sin måg (svåger?).» Det första namnet torde böra återgifvas som skett och vara samma namn, som i en runinskrift vid Åkerby, Toresunds socken, Selebo härad, Södermanland, ristas **hilgulfl.** Må hända är fsv. *Hegholwir* en annan utvecklingsform af samma namn, L. 928 **hikkulfr,** L. 998 **higulfr.** Ordet 'måg' har i fornspråket en vidsträcktare betydelse än nu för tiden och betecknar hvarje släktskapsförhållande, hvari en man inträder genom giftermål, brukas altså icke blott om måg, utan ock om svärfader, svåger, styffader och styfson. Ordet betyder här sannolikt 'svåger'. På stenens midt följer: ᛁ ᛏᛁᚾᛅᛏ ᛁ ᛅᛏ, **: tisa : at,** och därefter en binderuna, runorna **bruþur sia** anbragta på en gemensam staf, i öfversättning: »Disa efter sin broder.»

Sedan återstå på stenens framsida blott lönrunorna, och dessa följa antagligen därefter i ordningen att läsa. Lönrunorna äro van-

[1] Nr 82,552 i Nordiska museet.

ligen grundade på runradens indelning i tre afdelningar, som kallas ätter, och beteckna, hvilken runa, som åsyftas, genom att angifva dels, hvilken ätt den tillhör, dels hvilket ordningsnummer, den har inom ätten. Den indelning af runraden, som lönrunorna bruka förutsätta, är **tblmR : hnias : fuþork,** med den ätt först, som annars brukar vara den tredje, och den ätt sist, som kallas den första. Dybecks första lönruna har blott två streck till höger, är eljest borta, den andra visar tre till vänster och fem till höger, är sålunda **r,** den tredje tre till vänster och tre ännu bibehållna till höger och är sålunda þ. Därpå följer en vanlig runa **u.** Då sålunda **rþ** synes säkert, förmodar jag en form af verbet 'varda'. Om Dybecks första runa utom sina två streck till höger haft tre till vänster, vore den **u** och hela rungruppen **urþu** 'blefvo'. Denna plural passar emellertid ej till det föregående, där blott en person är omtalad som afliden, och icke häller till toppens ᛏᚢᚦᚱᚢᚢ, **tuþruu,** hvars första del säkerligen är sing. af adj. 'död'. Då detta **tuþr** tyder på sing., torde lönrunorna hafva varit [**ua**]**rþ** 'vardt' och det förmenta **u** efter dem antingen ett visserligen ej annars uppvisadt skiljetecken, liksom de **uu** efter **tuþr,** som annars ej kunna tolkas, eller ock tillika med dessa **uu** förkortningar; man kunde tänka sig: [**ua**]**rþ u**[**ti**] **tuþr** [**i**]**u**[**ikik**]**u** »(han) blef utomlands död på vikingatåg». Så säger L. 1351 Härlingstorp, Edsvära socken, Skånings härad, Västergötland, om den döde: **sa uarþ : tuþr : i : uastr : uakm : i : uikiku,** »han blef död i västern på vikingatåg». Det första **u** kan ock tänkas hafva åsyftat **u**[**istr**] 'väster ut', de sista **i : uastr : uakm** med samma betydelse; någon visshet gifves här icke.

Om flere än en afliden handlar visserligen inskriften på stenens baksida: ᛏᛁᛋᚨ ᚴᛁᚨᚱᚦ[ᛁ] ᛁᚠᛏ[ᛁᛅ] — ᛋᛁᚨᚨ, **tisa kiarþ**[**i**] **ift**[**iR**] — **sina,** »Disa gjorde (minnesmärket) efter sina . . . . .» Ordet, som styres af 'efter' är utplånadt, men det ligger nära att antaga 'söner', söner till Hälgulf och Disa. Att lönrunorna och toppens inskrift kunnat utsägas om dessa, är emellertid icke möjligt på grund af sing. **tuþr.** Inskriften på stenens baksida måste antagas vara senare tillfogad; då Disa ensam firade sina söners minne, lefde sannolikt icke deras fader Hälgulf mer.

5. Runsten

från Linga, Öfver-Järna socken, Öknebo härad, i Södermanland.
Baksida.

$^{1}/_{13}$ af nat. storl.

Linga-stenens inskrift på framsidan och toppen torde altså hafva följande innehåll: »Hälgulf reste denna sten efter Torfast, sin svåger; Disa efter sin broder. (Han) blef (utomlands?) död (på vikingatåg?).» Baksidan innehåller, som nyss nämts: »Disa gjorde (minnesmärket) efter sina . . . .»

Ristningen å Skansens runstenar är ifyld med rödt. Flere vitnesbörd från forntiden finnas nämligen om, att runristningarna haft denna färg, och någon färg måste uppenbarligen hafva förtydligat ristningen, om den skulle kunna läsas af dem, som färdades förbi, och förmå dessa att egna en tanke åt den aflidnes minne.

Redan Eddan nämner rödfärgade runor (Guðrūnarkv. II, 23: Vāro ī horne — hvers kyns stafer — rister ok *roðner* — rāða ek nē māttak); men denna uppgift är icke afgörande för bruket å runstenarna, om den ock gör det rätt sannolikt, att äfven dessas ristningar haft röd färg. Nyligen hafva dock tvänne runristningar upptäckts, af hvilka den ena bestämdt uppgifver, att ristningen icke blott ristats, utan äfven målats, och den andra, att runornas färg varit röd. Den förra vid Gerstadberg, Y. Järna socken, Öknebo härad, Södermanland, lyder: **: ikiþora : auk : aystain : auk : hastain : hulmstain : þaun : litu : raisa : stain : eftiR : frokn : auk : at biurstain : sun : froknaR : auk : ikiþoruR : kuþ : hielbi : ant : þaiRa : feþrka : auk : kus · moþiR : esbirn · risti · auk · ulfr · stainti :**, i öfversättning: »Ingitora och Östen och Hasten (och) Holmsten de läto resa stenen efter Frökn och efter Björ(n)sten, son till Frökn och Ingitora. Gud och Guds moder hjälpe själen för fader och son! Äsbjörn ristade och Ulf målade.» Den senare runstenen står på Ö. Selö kyrkogård, Selebo härad, Södermanland, och har följande inskrift, hvars början är på vers, fornyrdeslag: **: hir : skal : stenta : staena : þisiR : runum : ru[þ]niR : raisti : k[uþl]auk : at syni : sina : auk : hielmlauk : at bryþr : sina,** i öfversättning: »Här skola stånda — stenar dessa — med runor rödfärgade — ristade dem Gudlög efter sina söner och Hjälmlög efter sina bröder.» I det bevisande **ru[þ]niR** fattas þ, men kan suppleras med fullkomlig säkerhet; det felande i namnet **k[uþl]auk** fullständigas från en annan

sten på samma ställe, äfvenledes rest af Gudlög och Hjälmlög. Ristning och ristningens målning som särskilda operationer synas ock förutsättas af Havamal 155, 4, 5, *svā ek rīst — ok ī rūnom fāk* 'så ristar jag och målar i runor'. Full säkerhet har man nu visserligen icke, att ristningen å Skansens runstenar är uppmålad med just den röda färg, som forntiden använde, men stort kan icke misstaget vara, enär dylik färg, rödockra, är den lättast tillgängliga.

Stockholm den 14 februari 1898.

ERIK BRATE.